

Lausunto jätteenkuljetusjärjestelmästä

237/00.04.01/2022

Kunnanhallitus 22.08.2022 § 144

Valmistelija: vs kunnansihteeri

Ylä-Savon jätehuoltolautakunta on käsitellyt kokouksessaan 14.6.2022 jätteenkuljetusjärjestelmää alueellaan. Kiinteistön haltijan järjestämästä jätteenkuljetuksesta sekajätekeräyksessä esitetään luovuttavan siirtymäajan jälkeen vuoden 2026 alusta alkaen.

Jätehuoltolautakunta pyytää kunnan lausuntoa jätteenkuljetusjärjestelmästä viimeistään 31.8.2022 mennessä.

Jätelain 36 § nojalla kiinteistöittäinen jätteenkuljetus voidaan järjestää kunnan järjestämänä jätteenkuljetuksena, jolloin jätelyhtiö huolehtii jätteenkuljetuksen kilpailuttamisesta hankintalain ja jätelain mukaisesti siten, että kuljetusyrittäjillä on tasapuoliset mahdollisuudet osallistua kunnan jätehuoltopalveluiden tuottamiseen. Sopimussuhde tehdään jätelyhtiön ja kuljetusyrittäjien välillä. Kyseessä on julkisoikeudellinen palvelu, josta perittävä maksu määrätään jätetaksassa. Kuljetushinta ja mahdolliset lisäpalveluiden kustannukset määräytyvät yhteiskilpailutuksen perusteella, ei kuljetusyrittäjän itsenäisesti päättämänä. Kiinteistöinhaltijan järjestämänä, kiinteistöinhaltija sopii valitsemansa kuljetusyrittäjän kanssa jätteenkuljetuksen järjestämästään keräyspaikasta kunnan määräämään vastaanottoaikaan. Sopimus on yksityisoikeudellinen ja jätetaksassa määritellään maksu jätteenkäsittelyn osalta. Kuljetusyrittäjä määrittelee kuljetuskustannushinnat itsenäisesti.

Jätelain 37 §:n mukaisesti kunnan on seurattava ja valvottava jätteenkuljetusjärjestelmästä tehdyn päätöksen täytäntöönpanoa ja sen edellytysten täyttymistä sekä tarvittaessa käsiteltävä jätteenkuljetusta koskeva asia uudelleen.

Jätelaissa kunnan järjestämä jätteenkuljetus on oletettuna kuljetusjärjestelmänä. Kiinteistöinhaltijan järjestämänä se voidaan järjestää vain jätelain 35 §:ssä ja 37 §:ssä annettujen kriteerien täytyessä. Tehtyjen selvitysten ja saadun asiakaspalautteen perusteella voidaan todeta, että jätelain vaatimukset eivät täyty kaikilta osin Ylä-Savon jätehuoltolautakunnan toiminta-alueella.

Kuljetusjärjestelmäarviointi on suoritettu ulkopuolisen konsultin toimesta vuonna 2021 KESTO-hankkeessa. KESTO- Kestävän energiankäytön, materiaalihokkuuden ja ilmaston seudullinen toimintasuunnitelma -hankkeen päätehtävänä oli laatia seudulliset ilmasto-ohjelmat ja kuntakohtaiset ilmaston toimintasuunnitelmat Ylä-Savon seuduille. Hanketta hallinnoi Navitas Kehitys Oy. Raportissa ennakoitiin myös muita jätelain muutoksia. Lisäksi jätehuoltoviranomainen on seurannut ja arvioinut toimintaa aktiivisesti vuosien aikana ja keskustellut säännöllisesti

ympäristönsuojelupuolen ja jäteyhtiön kanssa kuljetusjärjestelmän tilasta. Jätehuoltoviranomainen on laatinut taustamuistion, jonka tavoitteena oli selvittää Ylä-Savon alueen jätehuollon järjestämistapaa verraten sitä mahdollisuuksien mukaan erilaisiin tutkimuksiin ja toteuttamistapoihin muualla Suomessa.

Tehtyjen selvitysten perusteella jätehuollon kaksoisjärjestelmästä esitetään poistumista siirtymäajan jälkeen koko Ylä-Savon alueella. Siirtymäaika on minimissään jätelain säätämä kolme vuotta päätöksenteosta. Aikaisintaan kuljetusjärjestelmä muuttuu vuoden 2026 alusta.

Vuonna 2021 voimaantullut jätelaki siirtää kiinteistönhaltijan järjestämästä jätteenkuljetuksesta kunnan järjestämäksi jätteenkuljetukseksi yli viiden asuinhuoneistojen kiinteistöjen pakkausjätteiden keräyksen taajamissa heinäkuussa 2023 alkaen. 10 000 taajaman omakotitaloasukkaiden biojätteiden keräys siirtyy kiinteistönhaltijan järjestämästä jätehuollosta kunnan järjestämäksi 19.7.2024 alkaen. Samalla siirtyy myös viiden asuinhuoneiston biojätteenkeräys kunnan järjestämäksi jätteenkuljetukseksi.

Ylä-Savossa on sekajätteiden keräyksessä tällä hetkellä kiinteistönhaltijan järjestämä jätteenkuljetus. Jätehuoltolautakunta esittää sekajätteiden kuljetukset järjestettäväksi kunnan järjestämänä palveluna vuoden 2026 alusta alkaen.

Ylä-Savossa on biojätteiden osalta käytössä kaksoisjärjestelmä, josta poistutaan lakiperusteisesti kokonaisuudessaan kunnan järjestämään palveluun siirtymäsäännöksen myötä vuoden 2024 aikana. Biojätteiden kuljetusjärjestelmämuutos koskee Sonkajärven ja osaa Lapinlahden kunnan ja Iisalmen taajamaa.

Pakkausjätteiden osalta käytössä on tällä hetkellä kiinteistönhaltijan järjestämä jätteenkuljetus, mistä siirrytään lakiperusteisesti 2023 heinäkuussa kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen.

Ylä-Savon jätehuoltolautakunnan alueella ei ole jätelain 35 §:n edellyttämällä tavalla tarjolla jätteenkuljetuspalveluita kattavasti ja luotettavasti sekä kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin. Yläsavolaiset ovat olleet osin tyytymättömiä saamaansa jätehuollon palveluun, valituksia on tullut ympäristönsuojeluviranomaisille, ympäristöterveyspalveluihin, Ylä-Savon jätehuoltolautakunnalle ja jäteyhtiölle.

Nykyinen kiinteistönhaltijan järjestämä jätteenkuljetus ei kaikilta osin edistä jätehuollon yleistä toimivuutta eikä kehitä palveluita alueellisesti. Alueen jätteenkuljetusyrittäjistä osa on kehittänyt jätehuollon keräystä muovinkeräyksen osalta tarjoten muovinkeräystä vapaaehtoisena keräyspalveluna. Kaikkien yritysten kuljetuskalusto ei täytä puhtaiden ajoneuvojen direktiivien vaatimuksia. Nykyinen malli on aiheuttanut tietyillä alueilla haittaa ympäristölle alueiden roskaantumisenä johtuen astioiden ylitäytöstä ja astioiden väärinkäytöksistä. Nykyinen järjestelmä ei anna kotitalouksilla jokaisessa tilanteessa kotitalouden vaatimuksiin parhaiten sopivaa palvelua palveluntarjonnan puutteen vuoksi. Nykyjärjestelmässä viranomaistoiminta jää vaillinaiseksi ja jätelain nojalla annettu

vaikutusmahdollisuuksia jää käyttämättä.

Yleisissä keskusteluissa on käynyt ilmi, että asukkaat ovat kiinnittäneet huomiota vanhaan kuljetuskalustoon. Lisäksi asukkaat harmittelevat sitä, että tietyllä katuosuudella kulkee usean eri yrityksen jäteautoja. Toisaalta osa asukkaista asuu sellaisilla alueilla, ettei jätteenkuljetuspalveluita tarjota kuin vain yksi yrittäjä. Aito mahdollisuus valita jätehuollon palvelut kustannustehokkaan kilpailutuksen myötä eivät toteudu kaikilla alueilla. Asukkaat toivovat saavansa jätehuoltopalvelut kustannustehokkaasti ja hyötyvänsä jäteyhtiön kilpailuttamasta hinnasta, missä suuren volyymin tuoma tehokkuus näkyy halvempaan sekajäteastian tyhjennyshintana asiakkaalle. Asukkaat ovat antaneet palautetta huonosta asiakaspalvelusta jätteenkuljetusyrittäjien osalta. Puheluihin tai yhteydenottoihin ei ole vastattu asiakkaan toivomassa ajassa. Poikkeavista keräysajoista ei informoida, mikä voi johtaa astioiden liikätyttöön. Asukkaat ovat kertoneet säilyttävänsä jätteitä kotona, kun tyhjennysajat venyvät sovitusta. Asukkaat ovat kertoneet, ettei jätteenkuljetusyritykset aina tarjoa tyhjennyksiä asiakkaan tarvitsemalla tiheydellä vedoten väärin perustein jätelakiin ja kiinteistön sijaintiin haja-asutusalueella. Yleisesti tällaisessa tapauksessa on kyse kotitaloudesta, mikä ei halua kompostoida, kiinteistö sijaitsee haja-asutusalueella ja kiinteistö haluaa noudattaa jätehuoltomääräysten kahden viikon tyhjennysväliä. Osa asukkaista on tyytyväisiä alueen jätehuoltoon.

Alueen ympäristönsuojeluviranomaiset kokevat uhkasakkomenettelyn jätehuoltoon liittymättömien kiinteistöjen osalta kankeaksi ja aikaa vieväksi prosessiksi. Uhkasakkomenettelyn laiminlyönnin seurauksena, asiaa voidaan käräjäoikeudessa, mikä puolestaan kuormittaa Poliisia. Valvontamenettelyn myötä osa kiinteistöistä ovat hoitaneet jätehuollon paperilla kuntoon, mutta kuljetustiedoista paljastuu, ettei tyhjennyksiä ole ko. kiinteistöille aloitettu osassa tapauksista missään vaiheessa. Jäteyhtiön järjestämän jätehuollon myötä, alueelle perustettava aluekeräyspisteverkoston tarjoama palvelu on ympäristönsuojeluviranomaisista hyvä ratkaisu. Jätehuoltoon omalla astialla liittymättömät kiinteistöt osoitetaan ympäristönsuojeluviranomaisen toimesta tietyn määrätyn aluekeräyspisteen käyttäjäksi ja näin jätelain vaatimus jokaisen kiinteistön kuulumisesta jätehuollon piiriin täyttyy.

Ympäristöterveyspalveluista jätehuoltolautakuntaan ollaan oltu yhteydessä tilanteissa, joissa isot kimpakeräyskontit ovat olleet rikkiäisiä tai huonokuntoisia, haittaeläimet ovat rikkoneet ylitäysien astioiden viereen jätettyjä jättesäkkejä ja levittäneet roskia ympäristöön. Samoin taho on ollut yhteydessä asukkaiden ilmoitettua, ettei jäteastioita ole tyhjennetty sovitun mukaisesti tiettyjen tyhjennysväliviikkojen mukaisesti.

Jätehuoltolautakunnan viranomaisen on työskennellyt jätehuoltolautakunnassa vuodesta 2013 alkaen ja kerännyt toimintavuosien ajalta asiakaspalautteita jätehuoltoon liittyen. Monet kritiikkiä saaneet jätehuollon kohdat ovat huomioitu paremmin kunnan eli jäteyhtiön järjestämässä jätteenkuljetuksessa.

Jäteyhtiön järjestämänä jätteenkuljetuksien asiakaspalvelu on yhtenevää koko alueella. Jäteyhtiön järjestämän keräyksen alueella asiakkaita

informoidaan etukäteen tulevista poikkeuksellisista keräysajoista ja muista muutoksista. Asiakkaat pystyvät itse muokkaamaan sähköisesti hyvin joustavasti kiinteistönsä jätehuollon palveluja tarpeen mukaan. Ilmoitus kompostoinnista hoituu myös sähköisen järjestelmän kautta. Palvelut tuotetaan jätehuoltomääräysten mukaisesti, syrjimättömästi ja tasapuolisesti koko Ylä-Savon jätehuoltolautakunnan alueella. Jäteyhtiön hallinnoidessa kuljetuksia, aluekeräyspisteverkosto perustetaan palvelemaan kiinteistöjä, jotka eivät tarvitse kiinteistölleen jäteastiaa, vaan haluavat käyttää aluekeräyspistettä. Liittymisvelvollisuuden seuranta on helpompaa, kun kuljetustiedot näkyvät ajantasaisesti jätehuoltoviranomaiselle. Jätehuollon palvelun kustannukset ovat yhtenevät huolimatta siitä, sijaitseeko kiinteistö haja-asutusalueella vai taajamassa. Jäteyhtiön kilpailuttaessa keräykset, asiakkaat hyötyvät volyymibisneksen mukanaan tuomista usein halvemmista jätehuollon kustannuksista. Jäteyhtiö tarvitsee toimintansa tueksi jätteenkuljetusyrittäjiä, sillä jäteyhtiö ei omista pakkaavia jäteautoja vaan kuljetukset hoidetaan kilpailutettujen sopimusten myötä. Jäteyhtiön ollessa voittoa tavoittelematon yhtiö, se kehittää asiakkailleen aktiivisesti koko ajan palvelua, mikä vastaa kuntalaisten tarpeeseen parhaalla mahdollisella tavalla. Tällaista palvelua ovat muun muassa ekopisteverkoston ylläpito ja kuljetusjärjestelmän muuttuessa sekajätteiden osalta aluekeräyspisteverkoston ylläpito. Jäteyhtiön järjestämänä kuljetuspalvelut on optimoituja, jätehuoltomääräyksien mukaisia ja mahdollistavat nykyistä laajemmin palveluntarjonnan.

KESTO-hankkeen selvitys osoitti kunnan järjestämän jätteenkuljetuksen vähentävän ajokilometrejä ja pienentävän kasvihuonekaasupäästöjä verrattuna kiinteistönhaltijan järjestämään kuljetukseen. Kunnan järjestämässä keräyksessä hinta on keskimäärin pienempi kuin kiinteistön järjestämässä keräyksessä.

Sonkajärven kunta on huolissaan jätteenkuljetusjärjestelmään tehtävän muutoksen vaikutuksista yritysten toimintaan. Perusteluissa mainitut keskittämällä ja kilpailuttamisella saatavat edut ovat selvät ja uskottavasti kuvatut, mutta niillä on vaikutuksia paikallisten elinkeinonharjoittajien asemaan ja toimintaan. Sonkajärven kunta on vastaanottanut Savon Yrittäjien, Suomen kuljetus ja logistiikka SKAL ry:n ja SKAL ympäristöyritysten yhteisen kannanoton, jossa tuodaan esille muutoksen mahdollisia yritysvaikutuksia. Kilpailutus lukitsee markkinat useammaksi vuotta, jolloin ilman sopimusta jääneet yrittäjät joutuvat mahdollisesti poistumaan alalta. Tämä voi kaventaa kilpailua alalla eli voi johtaa myöhempään hintojen nousuun tai palvelun laadun laskuun. Toimittajamarkkinan kapeneminen voi vaikuttaa jopa kriisitilanteissa käytettävissä olevaan kapasiteettiin. Kannanotossa tuodaan myös muun muassa esille Ramboll Finland Oy:n tekemä tutkimus, jonka mukaan keskittämällä saatavat päästövähennykset jäävät kokonaisuudessa katsoen verrattain pieniksi. Toisen kannanotossa esille tuodun tutkimuksen tulokset eri kuljetusjärjestelmien asiakastyytyväisyydessä ovat ristiriidassa asian valmistelijoiden mainitseman asiakaspalautteen kanssa.

Jätekuljetusjärjestelmä valinnalla on vaikutuksia kuluttajiin ja muihin jätteenkuljetuksen asiakkaisiin. Lausuntopyyntö ohessa toimitetussa tutkimuksessa todetaan, että kunnan järjestämän jätekuljetuksen on

useampaan tutkimukseen vedoten todettu olevan keskimäärin 20–40 % edullisempaa kuin kiinteistön järjestämän jätteenkuljetuksen. Lisäksi kunnan järjestämän jätteenkuljetuksen hinta voidaan asettaa kaikille alueen asukkaille samansuuruiseksi, minkä voidaan ajatella lisäävän alueellista tasa-arvoisuutta. Myös palvelun laatua on parempi valvoa ja kehittää keskitetyssä järjestelmässä, jossa kunnalla on yksittäistä kuluttajaa parempi mahdollisuus asettaa toimittajalle vaatimuksia. Markkinatilanteessa, jossa kuljettajia alueella on vain yksi, yksittäinen kuluttaja ei käytännössä pysty vaihtamaan toiseen jätteenkuljetusyritykseen ja siten vaikuttamaan samaansa palveluun.

Päätösesitys

Kunnanjohtaja:

Kunnanhallitus päättää, että Sonkajärven kunta antaa asiassa seuraavan lausunnon:

Sonkajärven kunnan velvollisuus on ottaa huomioon lausunnossaan niin asiakkaiden kuin yrittäjien etu. Kokonaisuutta tarkastellessa paras ratkaisu on järjestää jätteenkuljetusjärjestelmä kunnallisena palveluna, mutta kilpailutus tulee hoitaa tiiviissä vuorovaikutuksessa tarjoajaehdokkaiden kanssa. Lainsäädännössä tapahtuneiden ja mahdollisesti tapahtuvien kiristysten johdosta kuljetukset on järkevää järjestää sekajätteessä samoin kuin muissa jakeissa pääosin tehdään eli keskitetysti.

Sonkajärven kunnan mielestä jätekuljetusten kilpailuttaminen edellyttää pienten ja keskisuurten yritysten osallistumismahdollisuuksien erityistä huomioimista. Kilpailutus on ensinnäkin aikataulutettava siten, että yritykset pystyvät valmistautumaan sen vaatimuksiin myös pitkällä aikavälillä tehtävässä toiminnan kehittämisessä, kuten investointipäätöksissä. Kilpailutusta ei voida järjestää siten, että paikalliset yrittäjät ja pienemmät toimijat eivät voisi osallistua kilpailutukseen kalustolle asetettavien vaatimusten ennakoimattoman kiristymisen vuoksi. Etukäteispainotteiseen tiedottamiseen on panostettava. Toisekseen kilpailutettavat kokonaisuudet on jaoteltava osa-alueisiin siten, että pienemmät yritykset voivat jättää tarjouksensa. Liian isoja kokonaisuuksia kilpailutettaessa kalusto-, henkilöstö- ja liikevaihtovaatimukset voivat nousta kynnykseksi paikallisille yrittäjille.

Asian käsittely: Eino Luukkonen ilmoitti olevansa esteellinen yhteisöjäävyyden perusteella ja poistui asian käsittelyn ja päätöksenteon ajaksi.

Merja Tuovinen teki seuraavan esityksen kunnanhallituksen lausunnoksi jätteenkuljetusjärjestelmästä:

Esitän, että jätteenkuljetusmalli säilyy edelleen kiinteistönhaltijan järjestämänä jätteenkuljetuksena. Perusteluna on se, että nykyinen malli on ollut toimiva, joustava ja asiakkaita palveleva. Jatkossakin tulee kotitalouksilla olla oikeus valita jätteenkuljetusyrityksensä. Lisäksi on tärkeää turvata paikallisten jätteenkuljetusyritysten toiminta ja työpaikat. Nykyistä järjestelmää on mahdollista kehittää entistä paremmaksi.

Lassi Savolainen kannatti Merja Tuovisen esitystä kunnan lausunnoksi.

Puheenjohtaja päätti keskustelun ja totesi, että asiassa oli tehty

kunnanjohtajan päätösesityksestä poikkeava kannatettu esitys, joten asiasta oli äänestettävä. Puheenjohtaja teki seuraavan äänestysjärjestysesityksen: Äänestys suoritetaan kädennostoäänestyksenä. Kunnanhallitus yksimielisesti hyväksyi äänestysjärjestysesityksen. Suoritettuna kädennostoäänestyksessä kunnanjohtajan päätösesitys sai 0 ääntä ja Merja Tuovisen esitys sai 6 ääntä (Veli Hynynen, Teemu Laakkonen, Tiina Niskanen, Lassi Savolainen, Riitta Tommila ja Merja Tuovinen). Puheenjohtaja totesi kunnanhallituksen päätökseksi tulleen äänin 0-6 Merja Tuovisen esityksen.

Päätös

Kunnanhallitus:

Kunnanhallitus päätti äänin 0 - 6, että Sonkajärven kunta lausuu jätteenkuljetusjärjestelmästä seuraavaa:

Jätteenkuljetusmalli säilyy edelleen kiinteistönhaltijan järjestämänä jätteenkuljetuksena. Perusteluna on se, että nykyinen malli on ollut toimiva, joustava ja asiakkaita palveleva. Jatkossakin tulee kotitalouksilla olla oikeus valita jätteenkuljetusyrityksensä. Lisäksi on tärkeää turvata paikallisten jätteenkuljetusyritysten toiminta ja työpaikat. Nykyistä järjestelmää on mahdollista kehittää entistä paremmaksi.
